

LUNDS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR PSYKOLOGI

Definierar vi löften eller definierar löften oss?

Amanda Linnér

Kandidatexamenuppsats 2014

Handledare: Geoffrey Patching

Examinator: Hans Bengtsson

Abstract

Huvudsyftet med studien undersöker om löftesbegreppet formas av tidigare erfarenheter. Deltagare blev primade med egoistiska samt altruistiska scenarion gällande löftesbrott och fick sedan besvara påståenden om löften för att se huruvida de blev mer benägna att försvara löftesbrottet och försvara ett relativistiskt förhållningssätt till löftesbegreppet. Resultatet visade att priming inte generellt påverkade deltagares bedömning av hur löften ska definieras. Det finns dock en svag tendens till att priming skapar en mer relativ definition av löftesbegreppet. Priming av scenarion kan ha en parallell till minnen vilka påverkar personers upplevelse av kontroll avseende löftesbrott och den inställning de intar i förhållande till ansvar. Vidare verkar löftesbegreppet utgöras av ett paradoxalt förhållande som inkluderar att individer accepterar undantag till löfteshållande, vilket ifrågasätter löftets innebörd och applicerbarhet.

Nyckelord: löften, moral, priming, relativism, ansvar, egoism, minne.

Introduktion

Vårt samhälle och våra relationer involverar flera olika typer av konstruktioner som vi i det stora hela är överens om ska försöka upprätthållas för att vi ska kunna skapa en relativt harmonisk tillvaro och kunna fungera som en enhet i samhället. Däribland finns löftesfunktionen som ett band av tillit att göra anspråk på, att uträtta eller uppfylla någonting i framtiden. Löften fyller en social, adaptiv funktion; en överenskommelse om att vi kan lita på varandra. En person som lovar någonting men sedan inte uppfyller sitt löfte går inte att förlita sig på och riskerar med det att bli utfrysad från sociala sammanhang. Det missgynnar i längden individen och förhindrar en normalt fungerande relation till det moderna samhället, där vi är beroende av tjänster, varför det är lönsamt för oss att eftersträva upprätthållandet av ett sådant kontrakt (Hume, 1739).

Instinktivt, när vi tänker, hör eller läser begreppet löfte, är vi sannolikt överens om att löften bör hållas. Men, när ombedda, är vi verkligen överens om hur begreppet definieras? Vilken betydelse har moral för löfteshållandet? Låter vi erfarenhet påverka vår definition av begreppet löfte och hur påverkar ett subjektivt perspektiv löftet? Är det så att vår definition av begreppet kan ha implikationer på våra framtida val? Kort och gott: vad innebär definitioner av begreppet löfte för oss i praktiken? Det är några av de frågor som denna uppsats ska försöka besvara, med fokus på begreppet löfte präglad av hur vårt förflutna påverkar framtiden och konsekvensen av hur vi definierar och använder löftesbegreppet samt moralisk analys.

Det finns en bristfällig analys av löftesbegreppet inom forskningen gällande hur vi förhåller oss till och hur vi tolkar ett löfte med avseende på moraliska aspekter. Av löfteskonceptet har det genomförts studier för att utveckla den kunskap som finns, bland annat angående barns förståelse av löften. Maas och Abbeduto (2001) har studerat om det faktum att ett löfte inte förverkligas påverkar om barn fortfarande inser att yttrandet av löftet implicerar ett faktiskt löfte följt av ett löftesbrott, istället för att till exempel tolka yttrandet som en lögn. De undersökte även om bedömningen av ansvar för löftesbrottet varierar beroende på anledningen bakom varför en person uppfyllde löfte eller inte, d.v.s. intentionaliteten i löftesbrottet. Andra studier har undersökt vuxnas förmåga att bedöma om ett löftesavtal ägt rum oberoende om löftet blir uppfyllt eller inte (Gibbs & Delaney, 1987). Denna forskning fokuserar dock i huvudsak på om vi kan avgöra huruvida ett löftesavtal ägt rum eller inte och hur intentionaliteten påverkar bedömningen. Forskning saknas angående hur vi förhåller oss till egna löftesbrott och hur våra löftesdefinitioner kan variera beroende på hur vi handlar.

Undersökningen kommer därför belysa om priming av relativistiska scenarion av löftesbrott påverkar våra moralomdömen av löftesbrott.

Inom ramarna för begreppet löfte ämnar jag lyfta upp tre viktiga aspekter: definition, moraliskt ansvar och löftets processer d.v.s. en process som involverar vår förmåga att ta hänsyn till förflutna och framtida händelser i våra liv när vi avger ett löfte. Intresset för studien baseras på en nyfikenhet i att se om omständigheter utgör en skillnad i hur någonting definieras. I undersökningen primas deltagare med påhittade scenarion för att se om skilda omständigheter leder till en vilja att rättfärdiga löftesbrott. Anledningen till löftesbrottet borde skapa olika inställningar till om det är rätt eller fel att bryta ett löfte. Det skulle visas om det föreligger en skillnad i hur personer väljer att bedöma löftesbegreppet efter att ha blivit primade med olika scenarion. Tidigare händelser antas således påverka de förhållningsätt som personer har till löften, varför undersökningen kommer fokusera på även den aspekten av definitioner. Det kan relateras till associativa nätverk, där de närliggande associationerna av ett fenomen formar begreppet eller upplevelsen. (Collins & Loftus, 1975; Roediger & McDermott, 2000). Från det följer att vi i vår bedömning av hur mycket man värdesätter att hålla ett löfte färgas av tidigare erfarenheter/minnen av löften och svek. Primingen förväntas därför fungera som en erfarenhet deltagarna får uppleva.

Även om vi troligtvis i det stora hela är överens om att löften bör hållas i största möjliga mån så går det även att föreställa sig situationer där det är förståeligt och inte "fel" ur en moralisk synvinkel att bryta löftet. De gånger som vi anser att en individ handlar fel skulle kunna vara ett tillfälle där en person bryter ett löfte av egoistiska skäl. Om vi däremot föreställer oss en situation där löftesbrottet sker på grund utav att det inte fanns en möjlighet att fullfölja det till följd av förhinder, där det inte sker på frivillig basis, är det inte lika självklart att det är fel att bryta ett löfte, då vi inte har kontroll över utfallet. Det är inte heller en självklarhet att det är fel i en situation där vi skulle anse att en person agerar utifrån ett mer altruistiskt tänk och utför någonting vi anser är viktigare än att hålla löftet, exempelvis hjälpa en gammal dam i nöd till sjukhuset istället för att leverera den hämtmat som man lovat sin respektive till middag. Utifrån den synvinkeln borde det vara mer logiskt att bli mer benägen att anta ett relativistiskt synsätt efter att blivit primad med ett altruistiskt scenario än när primingen utgörs av ett egoistiskt scenario. Det är dock inte vad som hypotiseras bli utfallet av denna studie, utan istället så antas ett egoistiskt beteende (priming) leda till ett relativistiskt synsätt. Studien ska utforska om individer blir mer benägna att försvara löftesbrott beroende på om de begår egoistiska eller altruistiska handlingar. Om det är så att man i definitionen av ett löfte är mer benägen att svara att det är försvarbart att bryta ett löfte, så innebär det att

löftesbegreppet ges en mer relativ karaktär. Förhållningssättet till löftesbegreppet blir därmed kontextbaserat där skälen bakom antingen kan betraktas som altruistiskt/moraliskt skäl eller egoistiskt/omoraliskt.

För att undersöka hur vi använder och tolkar löften används tre olika scenarion, som är tänkta att ha olika påverkan på vår moral och hur vi definierar löfte. Vidare försöker studien påvisa att det finns en koppling till att trigga minnen och upplevelser av fenomenet löfte och den påverkan det kan ha på definitionen löfte. Det eftersom att priming kan jämföras med att ha en upplevelse och fungerar som ett minne. I förlängningen kan det även tänkas forma användandet av löften. Undersökningen fokuserar även på vilka konsekvenser som erfarenheter av löften har på det moraliska omdömet och om vi intar en relativistisk inställning till löftesbegreppet. En relativ inställning hypotiseras vara formad av våra minnen och ha en betydande påverkan på våra framtida val och löften. Om vi använder oss av ett relativt perspektiv till löftesbrott kan det betyda att begreppet töms på mening, eftersom löften har som funktion att skapa en skyldighet till andra mellan nutida och framtida handlingar. Om vi inte anser att ett löfte betyder att någonting i framtiden kommer ske fyller det inte den funktion som det avser att göra. För att se om det föreligger en sådan relation så utformas scenarion och påståenden på så sätt att det kan tänkas ge upphov till tankar kring personliga erfarenheter samt erfarenheter av hur andra förhåller sig till att hålla sina löften. Det ska i sin tur undersöka i vilken omfattning deltagarna värdesätter löfteshållande efter primen. I hur stor utsträckning man påverkas av scenarion kan också bero på vilken erfarenhet man har av löftesbegreppet, vilket inkluderas i undersökningen. Dessutom ska studien belysa relationen mellan den uppfattning man har av sitt egna förhållningsätt till löften samt minnen av andras beteende i förhållande till löften, eftersom det kan tänkas påverka om personer anser att man bör hålla sina löften.

Jag ämnar först nu gå igenom en definition av löftesbegreppet för att sedan ta upp tidigare forskning inom priming av moral i förhållande till relativism. Därefter elaboreras kring hur medvetandes process och minnet kan tänkas påverka löftet, för att sedan i mer detalj förklara undersökningens upplägg och hypoteser.

Definition

Innan vi dyker djupare in i undersökningar som skildrar hur priming avseende moral påverkar bedömningar av löften och framtida beteenden så är det viktigt att formulera en version av hur löften definieras. I Hume's *A treatise of human nature* (1739) beskrivs löftet

som ett socialt konstruerat avtal, en handling som involverar framtiden. Ett löfte skapar en skyldighet gentemot andra, vilket motiveras av ett moraliskt ansvar, där vi betraktar viljan att uppfylla denna skyldighet som kritisk för begreppet. Löftet fyller en funktion som möjliggör ett sätt att kunna använda sig av utbyte inom loppet av en viss tid, istället för att det sker en direkt överföring av diverse tjänst/vara. Det är därför fördelaktigt för människor att kunna bygga upp ett sätt att utbyta tjänster genom löften, utan att därmed direkt genomföra en transaktion, då det i längden gynnar alla parter. Även i sociala relationer är det viktigt att kunna förlita sig på att det en person lovar är innerligt menat, så att det därmed uppfylls. Vi förutsätter att personer som lovar någonting har intentionen att uppfylla det. Varför vi bör agera utefter det är på grund utav att vi inte vill riskera att bli en person som inte går att lita på, vars ord inte betyder någonting. På grund av det, menar Hume, att det är intentionaliteten i löftet som förbinder moralen till handlingen och orsaken till att uppfylla det, då de personer som vi ger löftet till också förlitar sig på att det är beskaffat på detta sätt. Yttrandet av löftet är vad som förbinder oss till att genomföra det vi utlovat.

Moralisk ”objektiv” fakta

Löftesbegreppet antar vi vara applicerbart i vårt liv, och det är allmänt använt för att vinna andras tillit. Det borde därför vara moraliskt klandervärt att bryta ett löfte om det inte finns en god anledning till det. Vi anser att våra moraliska värderingar har en objektiv egenskap som inte andra värderingar involverar, till exempel estetik eller smak. Vi resonerar därmed att moraliska värderingar i större utsträckning reflekterar fakta om omvärlden, mer än att blott åsikter (Goodwin & Darley, 2008). I linje med den typen av bedömningar som man kan göra av löftesbegreppet borde det innebära att personer även anser att löften har en objektiv grund. Av den slutsatsen följer att vi i moraliska bedömningar anser att det finns ett rätt eller fel sätt att agera. Om det vore sant att moraliska bedömningar är objektiva borde vi i förhållande till löften inte bli påverkade av priming i scenarion, eftersom evalueringen av hur löften definieras således borde vara konstant oavsett om vi blev primade eller inte. Om det blev en skillnad beroende av scenario skulle det innebära att det inte finns en objektiv vedertagen uppfattning av användningen eller definitionen av löften, utan att personer låter sina beslut och tidigare ageranden/minnen påverka definitionen av löftesbegreppet. Om deltagarna skulle låta löften definieras av personliga erfarenheter, men ändå anser att moralomdömen är någonting objektivt har de en felaktig bild av hur de själva förhåller sig vilket skapar en paradox mellan den objektiva tolkningen av löftesbegreppet som egentligen är subjektiv och färgad av erfarenhet.

Moralisk relativism

På så sätt är löften tätt sammanflätade med konceptet moral, då ett löftesbrott tenderar att klassas som en handling av omoralisk, osympatisk karaktär. Studier om moral där man har använt sig av priming har fått fram olika resultat av vad primade moraliska eller omoraliska scenarion skapar för framtida beteende samt efterföljande bedömningar av moral. Jordan, Mullen och Murnighan (2011) fann att individer som fick erinra sig tidigare omoraliska beteenden, som man har engagerat sig i, påverkade individer till att agera mer moraliskt vid senare tillfälle. Påminnelsen av omoraliska beteenden får således människor att handla mer moraliskt och tvärtom, minnen av moraliska företeelser skapar en upplevelse av rättfärdigande och leder till mindre moraliska beteenden (Jordan et al., 2011). I enlighet med detta resultat borde i denna studie personer som blir primade med ett löftesbrott baserade på egoistiskt handlande blir mer benägna att svara att man bör hålla löften och därav även i definitionen löfte bli mer absolutistisk, d.v.s. mer benägna att drivas mot ett strikt moraliskt tänkande, än de som blir primade med ett löftesbrott som har en mer moralisk prägel.

I en undersökning där deltagarna hade en religiös övertygelse (Van Tongeren, Welch, Davis, Green, & Worthington, 2012) visade det sig att de som blir primade med antingen dygden förlåtelse eller dygden rättvisa bedömer scenarion i enlighet med de dygder som de blev primade med. Här är primen visserligen en bedömning av hur personerna borde bedöma en objektiv situation och relateras inte i samma utsträckning utifrån egna erfarenheter. Primingen av dygder uppväcker således ett perspektiv som färgar bedömningen av senare presenterad situation. Här antyder resultatet att priming resulterar i att egoistiska scenarion skapar en benägenhet till att bli mer relativistisk i sin bedömning, eftersom de med det anammar ett egoistiskt perspektiv, och att ett altruistiskt scenario även skulle leda till en större benägenhet att anta relativistiska utifrån en förlåtande vinkel. Det går således att föreställa sig att personer som blir primade av ett scenario där de blir påmindas om att det finns undantag då det kan vara mer passande att bryta en regel således bedömer definitionen utifrån ett mer relativt perspektiv. Det brutna löftet färgas således av att uppmärksamheten riktas mot ett mer relativt perspektiv i form av ett egoistiskt eller altruistisk skäl beroende på om deltagaren blev primad med ett positivt eller negativt scenario.

Ansvar

Löften berör inte enbart moral, det involverar även ansvar. När vi ger ett löfte förutsätter det att vi har kontroll över vår tillvaro och att vi kan se till att utföra det som vi har

lovat. Det är därför av relevans att i samband med löften undersöka hur personer förhåller sig till den påverkan de anser att de har på sina egna liv och världen. Det kan vara relevant att undersöka om en relativ syn på moral finns. Genom att avgöra om definitionen av löfte korrelerar med huruvida man anser sig ha en påverkan över sina val går det att uttyda hur olika typer av handlingar påverkar det ansvar som personer tar. Om man inte anser sig ha en påverkan på de utfall som kommer av ens beslut finns det en risk för att inte heller axla ansvaret för de handlingar som är resultat av besluten. Huruvida personen anammar en relativistisk syn på löftesbegreppet kan påverkas av om personer som inte anser sig ansvariga över sina handlingar, inte heller anser att det är fel att bryta ett löfte. Det skulle implicera att de inte upplever att de är intentionella agenter och inte betraktar sig själva som ansvariga agenter för att de inte kan påverka utfallet av en handling. Det är möjligt att personer i ett egocentriskt/omoraliskt scenario blir påverkade på så sätt att de dels anser att det är acceptabelt att bryta löften och dels att de inte anser sig ansvariga för beslutet att bryta ett löfte.

Det kan vara relevant i vilken utsträckning det finns nyanser i vad deltagare primas med och hur uppenbar primingen är. Baker (2005) genomförde en granskning som visade att deltagare som blev presenterade för relativistiska påståenden om tid och kontext, rätt och fel, påverkades genom att de efter denna prime gjorde mindre hårda bedömningar på olika nivåer av moraliska brott. Denna studie tyder på att personer som presenteras för relativa inställningar inte bedömer felhandlingar lika hårt. Där det som konsekvens borde innebära att deltagare som får ett scenario där löftesbrottet utgår ifrån ett egoistiskt skäl borde vara mindre benägna att kritisera löftesbrottet, och därmed anse att det är mer försvarbart att bryta ett löfte. Priming av olika moraliska ställningstaganden/utgångspunkter har även initierat personer till att engagera sig i omoraliska beteenden beroende på om den initierade primingen bestod av relativistiska eller absolutistiska utsagor samt beskrivningar av scenarion av relativistisk eller absolutistisk karaktär med avsikt att karaktäriseras av moraliska och omoraliska vinklar (Rai & Holyoak, 2013). För att undersöka om deltagarna påverkades av primingen fick de i denna studie möjlighet att delta i en tävling där de skulle slå tärningar och försöka få en så hög siffra som möjligt för att kunna vinna. Rai och Holyoaks (2013) resultat visade att de som blivit presenterade med det relativistiska scenariot fick signifikant högre siffror än vad som kan genereras av slumpen samt i jämförelse med den grupp som fått det absolutistiska scenariot, vilket visar på att deltagarna i det relativistiska scenariot fuskat. Denna forskning tyder på att de personer som blir utsatta för mer tvivelaktigt beteende följer dess exempel, alltså raka motsatsen till vad Jordan et al. (2011) funnit. I en studie av Young och Durwin (2012) fick

försökspersoner en prime som involverade absolutistiska frågor om moral och därefter möjlighet att donera pengar till välgörenhet, där de i jämförelse med kontrollgruppen eller de som fått relativistiska frågor var dubbelt så benägna att donera pengar. Deltagarna blev således manipulerade till att förändra sin moraliska ståndpunkt/uppfattning. Det tyder på att personer som får en mindre strikt syn på moral, där bilden blir mer relativ, är mer benägna att lämna det moraliska tänket och istället ifrågasätta moralens betydelse, vilket leder till ett mer godtyckligt agerande. Dessa fynd (Baker, 2005; Rai & Holyoak, 2013; Young & Durwin, 2012) tyder på att relativistiska scenarion påverkar människor till ett mer omoraliskt tänkande, vilket borde innebära att deltagare som primas med det negativa scenariot blir mer relativistiska samt avsäger sig ansvaret för sina handlingar. Relevant är också om det finns ett samband mellan att försvara löftesbrott och att anse att ansvaret ligger utanför sig själv, där uppfattningen är att handlingen drivs av en yttre påverkan. Det skulle addera en ytterligare dimension av ett relativistiskt perspektiv.

Medvetandet och minnets roll för löften

Medvetandet. Medvetandet spelar stor roll i det ansvar vi tar för våra beslut och hur vi använder oss av moral när vi ger löften. När vi ger ett löfte eller får ett löfte tilldelat oss förutsätter vi att det utgår ifrån ett medvetet beslut om att genomföra en framtida handling, vilket även medför ett antagande om att ansvara för att löftet uppfylls. Medvetandet tillåter oss att rationalisera och konstruera resonemang, där vi kan inkorporera flera aspekter av någonting. Det fungerar alltså som en integrerande mekanism. (Baumeister, Mele & Vohs, 2010). Vi förväntar oss även att löften utgår från en medveten process där vi väljer att ansvara för de beslut vi fattar. Vad medvetna beslut också förutsätter är att vi har kontroll över de aspekter som möjliggör att vi kan genomföra löftet, vilket är en avgörande förutsättning för att uppskatta om vi kan utföra löftet eller inte. Det förbinder oss till att leva upp till de val vi gjort på grund utav att vi utformat en plan som involverar framtiden, i det här fallet ett löfte. Inom löftesavtal är det därför avgörande att kunna simulera en förväntad output av vad vi förväntar oss att en viss situation ska resultera i, men även hur den spelas ut och dess konsekvenser. Det sker på samma förfarande som i andra beslutsfattanden; genom samspelet mellan medvetandet och de minnen som vi har, vilket tillsammans simulerar verkligheten. Simulationen tillåter oss att undersöka vilka möjliga utfall som en handling kan få, bland annat om vi kan hålla ett löfte (Baumeister, Mele & Vohs, 2010). I och med att löften baseras på en koppling till framtiden är det rimligt att anta att det finns ett samband mellan det förflutna och löften, eftersom det är genom dessa processer som vi inser vad framtida handlingar kan resultera i. Det är inte bara

så att vi simulerar framtiden, vi har också lättare för att minnas scenarion som involverar framtiden. (Klein, Robertson & Delton, 2010; Klein, Robertson, Delton & Lax, 2012).

Minnet. Löften innefattar en process som involverar flera aspekter av minnen: minnen av tidigare upplevelser, associationer, framtida utfall och dess konsekvenser. Minnet är därför en viktig del i löftesgivandet och studien ska därför utforska om vi är påverkade av det i stor uträkning, precis som i andra typer av beslutsfattanden. Det finns stöd inom minnesforskningen som tyder på att personer som blir instruerade att föreställa sig att planera inför ett framtida scenario har lättare att minnas detaljer angående detta än de som blir instruerade att återminnas en gammal händelse från det förflutna och de som bara generellt reflekterar över ett typiskt scenario som involverar samma moment. (Klein et al., 2010, 2012). Det borde därför finnas en koppling mellan hur man tidigare agerat och hur man formar sina framtida löften. Om man blir primad med egoistiska scenarion är det troligt att det således skapar en mer egoistiskt relativ inställning till löftesbrott. Vi kan producera en starkare koppling till de framtida löften (minnen) som vi med handlingskraft kommer att skapa än det som ligger i nutiden och det som finns i vårt förflutna. Personer har dessutom lättare att koda in framtida scenarion som inkluderar sådant som man tidigare har upplevt och därför minnas dessa detaljer bättre (Klein et al., 2012). När det kommer till löften kan det därmed innebära att vi använder oss av den tidigare erfarenheten vi har för att skapa framtida förbindelser av löften. Det skapar en sannolik koppling mellan att erinras vad man tidigare gjort och därför agera likartat i framtiden, eller som i vårt fall av primen där ett påhittat scenario initieras för att skapa en tolkning/upplevelse av att man själv agerat på ett visst sätt. Det kan därför finnas ett behov av att rättfärdiga framtida handlingar som vi potentiellt kan engagera oss i. Löften borde alltså ha samma användning av planering och utförande i likhet med simulationen.

Undersökningen

Studien ska utforska om individer blir mer benägna att försvara löftesbrott beroende på om de blir primade med egoistiska v.s. altruistiska scenarion. Ett scenario som beskriver en situation där deltagaren inte kan påverka utfallet av löftesbrottet används för att granska om personer mer benägna att avsäga sig ansvaret för löftesbrott jämfört med en prime där när personer har en påverkan på utfallet. Om det finns ett genomgående logiskt resonemang borde personer i minst lika stor utsträckning vara benägna att besvara att det är försvarbart att bryta ett löfte i det neutrala och altruistiska som i det egoistiska scenariot. Att bli påmind om att det finns gånger som det är acceptabelt att bryta löften eller utom ens kontroll borde resultera i ett mer relativistiskt synsätt. Personerna borde alltså t.ex. bli mer benägna att försvara löftesbrott

efter att ha utfört en bättre handling. Det är trots det inte vad som förväntas bli resultatet av primingen, utan istället att det egoistiska scenariot leder till en större reaktion genom att en försvarsrespons initieras där deltagare svarar med en mer omoralisk uppfattning. Anledningen bakom det är eftersom tidigare forskning visat att större delen av undersökningar som involverar relativistisk priming skapat responser som försvarar omoraliskt beteende. Personer skulle därför bli mer benägna att anta en relativistisk respons efter egoistisk priming än altruistisk eller neutral, som i sin tur talar för försvar av omoraliskt beteende.

Tanken med undersökningen är alltså i första hand att utforska hur olika scenarion av löftesbrott primar hur personer besvarar frågor om definitionen av vad ett löfte innebär. Dels används ett altruistiskt scenario, där löftesbrottet ska uppfattas som övergripande positivt, dels ett egoistiskt scenario där löftesbrottet uppfattas som ett svek och övergripande negativt, samt ett "neutralt" löftesbrott där personen var förhindrad att påverka situationen och därför inte kunde fullfölja löftet. Om det är så att tidigare upplevelser påverkar hur man "väljer", att definiera begreppet, pekar det på att minnen av tidigare beslut har betydande roll för hur man senare agerar. Det kan både vara så att det sker medvetet eller omedvetet. I förlängningen kan det innebära att löftets framtida definition baseras på subjektiva minnen, vilket medför att löftet blir "tomt". Således kan det skapa en ond spiral efter att en gång ha agerat omoraliskt. Det skulle kunna involvera en omedveten process som aktiveras då personen vill se sig själv i ett positivt ljus och tenderar att koncentrera sig på sina positiva egenskaper, samt lägga över sina nederlag på omständigheter i den externa omvärlden och själv inte anse sig ansvarig för löftesbrottet p.g.a. self-serving bias (Ross & Nisbett, 1991). Reaktionen på scenariot skulle då påverka hur deltagarna definierar begreppet, vilket skulle kunna antyda att personer väljer att forma moraliska principer om löftesbegreppet utefter hur de själva handlar i form av det scenario som de blir instruerade att föreställa sig. De minnen man har av löfteshandlingar formar således ett relativistiskt perspektiv till löftesbegreppet. För att se hur minnen av löften i förhållande till sig själv samt andra spelar in bedömningen av eget beteende, samt andras, så undersöks även deras egen upplevelse av löften.

Påverkan av priming på definition, ansvar och relativism

I första hand ämnar undersökningen granska hur priming av relativistiska scenarion påverkar moralomdömen av löftesbrott. En annan aspekt är att primingen kan ha en påverkan på om deltagarna väljer att ansvara för det löftesbrott som de har begått, beroende på vilket scenario de blivit tilldelade. Det antas även därför vara beroende av primingen huruvida

deltagarna förhåller sig på ett relativistiskt sätt när de blir instruerade att föreställa sig att ha begått en egoistisk, altruistisk eller neutral handling.

Hypotes 1 – Definition. Det förväntas att erfarenhet har en påverkan på hur individer väljer att definiera löften, där priming fungerar som den faktor tänkt att simulera ett minne. Förväntningen är att deltagare i det egoistiska scenariot är mer benägna att inta en relativistisk inställning till löftesbegreppet efter primingen än deltagare i det altruistiska och neutrala.

Hypotes 2 – Ansvar. Hypotesen är att personer som agerat utifrån ett egoistiskt scenario, och därmed även omoraliskt, är mer benägna att anse att de inte är ansvariga för sina handlingar efter primingen, vilket innebär en högre benägenhet till ett relativt förhållningsätt än de två andra scenarierna.

Upplevelse samt påverkan av eget och andras förhållningsätt till löften

Det gäller även hur vi anser att andra beter sig i förhållande till oss, då det kan tänkas ha en påverkan på hur vi själva väljer att agera. Det finns därför ytterligare syften med studien.

Konsekvens. Studien ska utforska om det finns ett samband mellan huruvida man anser att man bör hålla löften och att anse att man själv håller löften. Det har betydelse i förhållande till minnen på så sätt att det kan finnas en tendens att förhålla sig till löften beroende på vilka minnen man har. Det säger även någonting om hur konsekventa personerna är i förhållande till löftesbegreppet innebär och vad de själva anser är det korrekta sättet att agera på.

Förhållningssätt till andras löfteshållande. Undersökningen ska också utforska om det finns ett samband mellan hur man anser att andra agerar och hur man själv bör agera, då det har betydelse i förhållande till minnen. Det anknyter också till relativism på så sätt att det kan finnas en tendens att förhålla sig till löften beroende på vilka minnen man har av hur andra agerar. Det är troligt att anta att det finns en korrelation mellan hur personer anser att andra agerar och hur de själva väljer att agera.

Svek. En aspekt av förhållandet till andras agerande i förhållande till sitt eget är att se om det finns ett speciellt förhållningssätt till svek och huruvida man anser att man bör hålla löften. Syftet är att se om det finns en särskild inställning som de som blivit svikna intar då det kan innebära att det förflutna skapar en brist på tillit till löften. Det eftersom att ha blivit sviken i det förflutna eventuellt kan innebära att löften tappar sin betydelse, vilket även skulle innebära att minnen i någon mån formar definitionen och ytterligare stärka de relativistiska tendenserna.

Metod

Deltagare

120 enkäter delades ut till personer som vistades på AF-borgen, Universitetsbiblioteket samt Språk- och Litteraturcentrum i Lund (60 kvinnor och 60 män i åldrarna 19-45, median 24). 118 individer genomförde hela enkätundersökningen.

Material

Material bestod av enkäter där en prime i form av en kort text först presenterades innehållande ett scenario med antingen ett positivt löftesbrott, ett negativt löftesbrott eller ett neutralt löftesbrott. I samtliga fall fick deltagaren först läsa en kort text om att de har lovat att hjälpa en vän med att flytta och att personen ifråga är beroende av deras hjälp, efterföljt av en presentation där antingen det altruistiska (Scenario 1), egoistiska (Scenario 2) eller neutrala (Scenario 3) löftesbrottet presenterades. Det altruistiska löftesbrottet var konstruerat att inge en uppfattning av att det var rätt att bryta mot löftet, där de istället för att hålla löftet åkte till sjukhuset för att vara där för sin far som behövt åka in akut. Det egoistiska löftesbrottet var konstruerat att ge en uppfattning om att det var fel att bryta mot löftet genom att istället för att hålla löftet bege sig till en festlig tillställning som de velat delta i. Det neutrala löftesbrottet var konstruerat på så sätt att det skulle inge en uppfattning av att de inte kunde kontrollera utfallet (huruvida de kunde hålla löftet) p.g.a. påverkan av yttre faktorer som förhindrar genomförandet av intentionen. Här utgjorde scenariot att de inte kunde hålla löftet på grund utav att de fastnat på ett tåg och därför inte kunde hinna i tid till vännen för att hjälpa till med flytten. Samtliga scenarion utformades efter samma struktur i formuleringen med avseende på val av ord och ordning för att minimera att själva ordningen får betydelse i utfallet.

För att kontrollera att deltagarna läst igenom scenariot fick de besvara två kontrollfrågor med multipla val gällande det scenario som de blivit presenterade för. Följt av det blev deltagarna presenterade påståenden som kretsar kring löften av moralisk karaktär. De fick avgöra på en skala från 1-5, där 1 motsvarade 'Instämmer inte alls' och 5 motsvarade 'Instämmer helt', hur väl de håller med om följande påståenden. För att skapa balans mellan svaren användes både påståenden som talade för att bryta löften och påståenden som talade emot.

Påverkan av priming på definition och ansvar. För att undersöka hur definition påverkades av primen i de olika scenarion (Hypotes 1, 2 och 3) så användes nedanstående

påstående. Begreppet ”bör” användes också för att förtydliga eller prima den moraliska egenskap som löften besitter.

- P1. Ett löfte bör alltid hållas
- P2. Det finns gånger då det är försvarbart att bryta ett löfte
- P3. Att bestämma någonting är ett löfte om att utföra det
- P4. Man bör hålla vad man lovar
- P5. Det kan vara rätt att bryta ett löfte
- P6. Det finns undantag då det är okej att bryta ett löfte
- P7. Ett löfte fungerar bindande att utföra det överrenskomna
- P8. Det är fel att bryta ett löfte

Påståenden avseende ansvar som inkluderades i enkäten utformades på ett indirekt sätt för att inte göra syftet alltför uppenbart:

- P18. Jag upplever att mina handlingar formas av slumpen
- P19. Jag ser till att mina planer blir verklighet

Upplevelse samt påverkan av eget och andras förhållningsätt till löften.
Innebörden av sin egen relation till löften och hur andra påverkar ens definition undersöktes genom att använda påståenden gällande den tidigare erfarenhet individerna besitter gällande minnen och upplevelser avseende både sig själv och andra.

- P9. Jag håller alltid vad jag lovar
- P10. Personer i min omgivning håller sina löften
- P11. Jag har blivit sviken av personer som inte håller sina löften
- P12. Jag håller mina löften
- P13. Jag gör inte alltid vad jag lovar
- P14. Det går att lita på att folk gör vad de säger att de ska göra
- P15. Jag har vid tillfällen brutit mina löften
- P16. Jag kan lita på att folk gör vad de lovar
- P17. När jag lovar någonting gör jag det med avsikt att utföra det

Procedur

Deltagarna randomiserades till en av tre betingelser. De blev tillfrågade om de kunde tänka sig att medverka i en undersökning, inom Institutionen för psykologi, som skulle ta mindre än fem minuter att genomföra, samt att det var anonymt och att de efter medverkan kunde få information om vad syftet med undersökningen var. Deltagarna blev instruerade att noggrant läsa igenom scenariot samt därefter noggrant läsa igenom efterföljande påståenden för att sedan besvara dessa. Debriefing och information angående undersökningen meddelades även efteråt. Ingen ersättning gavs för genomförandet.

Dataanalys

Dataanalysen genomfördes i två steg. Först undersöktes skillnader mellan deltagare beroende på vilket scenario de hade blivit tilldelade (altruistiskt, egoistiskt, neutralt) genom att använda ett Kruskal Wallis test. Analysen indikerade att olika scenarion hade haft en påverkan på deltagarnas svar på de olika påståenden de blivit tilldelade. Övriga förhållanden mellan svar på olika påståenden utfördes genom att använda Spearman's rank correlation, vilket undersökte hur olika påståenden i enkäten förhöll sig mellan scenarion och över scenarion.

Anledningen till att använda ett icke-parametriskt test var för att undvika de möjliga problem som kan uppstå om deltagarnas uppfattning av den femgradiga skalan inte är densamma. Det eftersom olika deltagares attityder till vad den 5-gradiga skalan motsvarar kan skilja sig åt i tolkning, vilket kan minska representerbarheten. Dataanalysen utfördes i SPSS version 21.

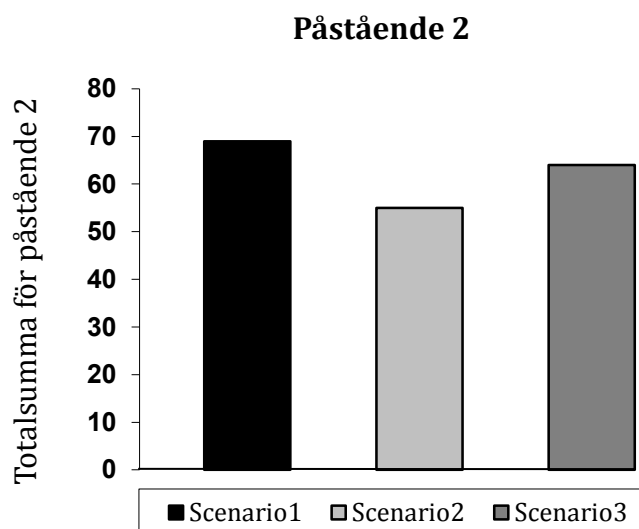
Resultat

I dataanalysen transformerades först alla omvända påståenden för att på enklare sätt beräkna om deltagarna anser att man bör hålla ett löfte; d.v.s. påståenden gällande löften som var formulerade på så sätt att det var rätt att bryta ett löfte omvändes till motsatt riktning där 5 (Instämmer helt) blev 1 (Instämmer inte alls) o.s.v. Det följdes av granskning efter ofullständiga svar där 5 deltagare lämnade blankt på frågan avseende kön, 12 av 118 deltagare fyllde inte i sin ålder. I kontrollfrågan, som användes för att avgöra om de läst igenom scenariot innan de evaluerade påståenden, var det 3 deltagare som svarade felaktigt. Av de 2242 påståenden som besvarades var det endast 9 svar som fattades (0.4%). Utebliven data från enkäterna exkluderades inte, utan framställdes istället med hjälp av Expectation-Maximization algorithm i SPSS.

Påverkan av priming på definition, ansvar och relativism

Påverkas definitionen relativt av primingen? Analysen fann inga statistiskt signifikanta skillnader avseende om primingen påverkar definitionen av löften eller skapar ett relativt förhållningssätt mellan påståenden 1-8, ($ps > .05$).

Det fanns dock ett statistiskt signifikant resultat i P2 $\chi^2(2) = 6.036, p = .049$, i det negativa scenariot som är relevant för huruvida priming påverkar påståenden avseende definitionen av löften och relativistiskt förhållningssätt till löften. Resultatet visade att i påståendet ”Det finns gånger det är försvarbart att bryta ett löfte.”, så var medianen 1 över samtliga scenarion, $Mdn = 1, 95\% CI [0.53, 1.47]$, $Mdn = 1, CI [1, 1]$, $Mdn = 1, CI [0.53, 1.47]$, men att 17 deltagare i Scenario 1 angav högre siffra än 1 i P2, i Scenario 3 angav 15 deltagare högre än 1, men i Scenario 2 angav bara 6 deltagare högre än 1 (där 1 innebär ”Instämmer helt” eftersom data omvändes). I figur 1 kan man se den skillnad mellan scenarion som visar att Scenario 2 indikerar en större benägenhet till att inta ett relativistiskt förhållningssätt till löften.

Figur 1. Figur 1 nedan visar den sammanlagda summan för samtliga Scenarion (1 (altruistiskt), 2 (egoistiskt), 3 (neutralt)) över påstående 2: ”Det finns gånger det är försvarbart att bryta ett löfte.”, där 1 innebär Instämmer helt och 5 Instämmer inte alls. Scenario 2 visar ett mer relativistiskt förhållningssätt till löften.

I tabell 1 går det även att se tendenser till ett relativistiskt förhållningssätt i det egoistiska scenariot avseende definitionen i påståenden P1, P4, P5, P6, P7 och P15.

Tabell 1. Medelvärde och Standardavvikelse samt Independent-Samples Kruskal-Wallis p -värden.

	Scenario1		Scenario2		Scenario3		p
	M	SD	M	SD	M	SD	
P1	3,63	,93	3,55	,93	3,87	,99	> ,195
P2	3,27	1,03	3,62	,97	3,40	,93	,049
P3	3,64	1,18	3,72	,90	3,60	,93	,806
P4	4,45	,68	4,25	,67	4,30	,79	,383
P5	2,91	1,16	3,25	1,05	2,77	1,27	,227
P6	3,40	,84	3,75	,49	3,45	,99	,171
P7	3,70	1,04	3,17	1,10	3,67	1,07	,078
P8	3,68	,97	3,48	1,13	3,65	1,09	,751
P9	3,30	,76	3,25	1,00	3,22	,95	,916
P10	3,53	,68	3,35	,80	3,53	,68	,499
P11	3,62	1,25	3,80	1,01	3,80	1,11	,866
P12	3,78	,53	3,50	,84	3,58	,81	,336
P13	2,32	,97	2,12	1,04	2,24	,98	,671
P14	3,30	,91	3,30	,85	3,15	,86	,651
P15	3,15	,86	3,03	,89	3,37	,87	,132
P16	3,44	,87	3,33	,89	3,32	,86	,746
P17	4,65	,58	4,58	,64	4,48	,82	,750
P18	2,35	1,12	2,43	,96	2,53	1,01	,626
P19	3,72	,68	3,85	,66	3,82	,84	,626

Omvända påståenden har i resultatet transformerats till den ursprungliga siffran, d.v.s. 1 blir 5 och 2 blir 4 och tvärtom. Tabell 1, visar en trend för att deltagare i det egoistiska scenariot avseende definition i 6 av 8 fall besvarar mer relativistisk, d.v.s. att löftesbrott är mer acceptabelt.

Definitionen undersöktes ytterligare för att undersöka om den mer generella uppfattningen av definitionen av att löften bör hållas är likadan avseende mer specifika tillfällen. Det undersöktes genom att se om en bestämmelse är ett löfte om att utföra det (P3) korrelerar med att anse att löften bör hållas (P1 - P8), det fanns en signifikant positiv korrelation, $r = .24$, $p = .01$. Det fanns också en korrelation mellan att anse att löften fungerar bindande (P7) och att anse att löften bör hållas (P1 - P8), $r = .21$, $p = .02$. Korrelationen i det negativa scenariot var även starkare med avseende på att anse att man bör hålla löften (P1 - P8) och anse att ett löfte fungerar bindande att utföra det överrenskomna (P7), $r = .46$, $p = .003$.

Påverkas ansvar relativt av primingen? Det var även relevant för studien att undersöka om ansvarsupplevelsen påverkades relativt beroende på primat scenario. Inget signifikant resultat kunde hittas mellan scenarion i P18-19, ($ps > .05$).

En aspekt av det inkluderar dock hur påståenden om ansvar korrelerar (P18) med definitionen av löften (P1 - P8). Resultat visade att det fanns en signifikant negativ korrelation i det egoistiska scenariot, $r = -.32$, $p = .04$. Ju mer man anser att man bör hålla ett löfte, desto mindre anser man att saker i ens liv påverkas av slumpen. Det fanns dock ingen signifikant korrelation i varken det neutrala scenariot, $r = -.25$, $p = .12$ eller det altruistiska, $r = -.14$, $p = .40$.

Upplevelse samt påverkan av eget och andras förhållningsätt till löften.

Ingen signifikans mellan Scenarion fanns heller för upplevelse av sitt eget förhållande till löften eller upplevelse av andras förhållande till löften, vilket behandlades av påståenden 9 till 17, ($ps > .05$).

För att undersöka om personerna var konsekventa i hur de definierade begreppet löfte och hur de själva agerade gjordes en korrelation mellan definition (P1 – P8) och om man själv håller löften (P9, P12, P13, P15 och P17). Det fanns en signifikant positiv korrelation över samtliga scenarion, $r = .33$, $p = .001$.

För att undersöka om den egna definitionen av löften var påverkad av ens upplevelse av andras beteende korrelerades upplevelsen av om andra håller sina löften (P10, P11, P14 och P16) och att anse att man bör hålla löften (P1 – P8). Vilket skulle indikera att minnen och erfarenhet har ett samspel mellan eget agerande och val av definition av det. Det fanns en signifikant positiv korrelation över samtliga scenarion, $r = .20$, $p = .03$. För att undersöka om det egna förhållningssättet till löften var påverkat av ens upplevelse av andras beteende korrelerades huruvida upplevelsen av att andra håller sina löften (P10, P11, P14 och P16) och att anse att man själv håller sina löften (P9, P12, P13, P15 och P17), vilket också gav en signifikant positiv korrelation, $r = .22$, $p = .02$.

För att specifikt undersöka om negativa upplevelser har påverkan på ens förhållningssätt till och definition av löften så korrelerades påståenden av att ha blivit sviken i det förflutna (P11) och definitionen av löften (P1 – P8), ingen signifikant korrelation hittades, $r = .12$, $p = .20$. Inte heller fanns det en signifikant korrelation mellan upplevelsen av att ha blivit sviken i det förflutna (P11) och bedömningen av att hålla sina egna löften (P9, P12, P13, P15 och P17), $r = -.05$, $p = .63$.

Diskussion

Syftet med studien var att undersöka definitionen av begreppet löfte och om hur vi förhåller oss till det påverkas av priming, vilket i förlängningen kan ha en implikation på att de minnen som vi har av löfteshandlingar kan vara avgörande för hur vi fortsätter agera. Definitionen utgörs av våra associationer till handlingar och minnen, som är de kontinuerliga primade processerna i vårt liv. Vidare skapar det en relativistisk syn på moralen med hänsyn till löften. Studien var även ämnad att undersöka om vi inkluderar undantag i begreppet löfte, vilket leder till en paradoxal inställning till definitionen av löftesbegreppet. Om det föreligger en sådan inställning ifrågasätter det i sin tur om begreppet fyller den funktion vi föreställer oss att den gör, eftersom löften är beroende av att vi ämnar hålla dem. För att undersöka hur det förhåller sig användes tre olika scenarion som genom en prime skulle visa om deltagare förhåller sig olika beroende på scenario med hänsyn till löftesbrott i förhållande till definition, moralisk relativism och ansvar.

Påverkan av priming på definition, ansvar och relativism

Definition. I första hand skulle studien granska om priming har en påverkan på hur en definition skapas för att se om det kan vara så att vårt tidigare agerande skapar en relativ inställning till löften. Anledningen bakom var att se om det finns en koppling mellan erfarenheter och hur vi formar vår uppfattning av vad ett löfte innebär, vilket i sin tur eventuellt skulle ge stöd för en relativ inställning till löften beroende på vilket scenario deltagarna blev primade med - altruistiskt, egoistiskt eller neutralt. Resultaten visar att det generellt inte verkar variera beroende på vilket scenario deltagarna presenteras för. Det fanns dock ett undantag för det påstående inom kategorin definition gällande att det är försvarbart att bryta ett löfte (P2), där det fanns en signifikant skillnad i det egoistiska scenariot, som visade att deltagare var mer benägna att försvara löftesbrott.

Resultaten i studien liknar de i Van Tongerens et al.'s (2012) undersökning där deltagare i samma utsträckning var benägna att försvara sin handling utifrån det scenario som de blev primade med. De få signifikanta resultat som studien genererade indikerar att deltagarna inte blev påverkade av primingen avseende scenario. Det verkar alltså inte påverka beroende på scenario huruvida deltagare blev primade med löftesbrott som leder till positiva utfall eller löftesbrott som leder till negativa utfall och således inte heller avseende uppfattning av definition. Det kan betyda att det finns en bestämd uppfattning om vad ett löfte innebär och att kontexten inte har en så stor betydelse för löftesdefinitionen. Det hade gått att

föreställa sig att det borde finnas en logisk reaktion till att anse att det finns tillfällen som man bör bryta löften utifrån att deltagare blivit primad med det neutrala och altruistiska scenariot. Möjligtvis indikerar det att det egoistiska scenariot blev något mer påverkat.

I Rai och Holyoak's (2013) forskning blev individer påverkade till att bli mer benägna att engagera sig i omoraliskt beteende, d.v.s. fuska i en tävling, efter att de blivit primade med relativistiska scenarion. Reaktionen på föregående omoraliska handlingar skapade en relativistisk inställning som konsekvens, där förhållningssätt anpassades till den moral i vilken vi själva agerar utifrån. Även om primingen av det egoistiska scenariot i det stora hela inte genererade signifikanta resultat så går det att ana en tendens i svaren som indikerar att deltagare får ett relativistiskt omoraliskt förhållningssätt efter primen och således verkar acceptera det omoraliska beteendet i större utsträckning, då P2 fick signifikant utfall. I Tabell 1 finns en trend av skillnader mellan scenarion, där 6 av 8 påstående skapade en mer relativ inställning till löftesbrott i det egoistiska scenariot. Primen och påstående som inte gav utslag kan ha varit för uppenbara för att ha en påverkan, samt att det positiva och neutrala scenariot kan ha blivit mer positivt inställda till att acceptera att det finns gånger då det är acceptabelt att bryta löften.

Begreppet löfte verkar baserat på studien inte ha en uppenbar definition eftersom snarlika påstående gällande begreppet genererar olika svar, vilket kan ses av Tabell 1. Att deltagarna inte ger likadana svar, utan både anser att det är rätt och fel att bryta ett löfte, tyder på att löftesbegreppet färgas av subjektiva faktorer, vilket stödjer ett relativistiskt förhållningssätt till löften. Löftesdefinitionen är således föränderlig och varierar beroende på situation, vilket gör det till ett relativt begrepp. Deltagarnas utvärdering av löftesbegreppet tyder på att det inte föreligger en objektiv bedömning utan att definitionen påverkas av vilket påstående de fick besvara och till delar det scenario som man blev tilldelad. Det verkar inte vara så att våra värderingar utgörs av ett objektivt förhållningssätt till löften, trots att vi har en uppfattning om att moraliska värderingar reflekterar en sådan universell förståelse (Goodwin & Darley, 2008). Vi tycks alltså ge löftesbegreppet en nyanserad funktion som inkorporerar undantag i sin definition på ett relativt sätt.

Till skillnad från Young och Durwins (2012) studie blev deltagarna påverkade av priming enbart i liten grad, i det egoistiska scenariot där det fanns ett förändrat förhållningssätt till löftesbrott med hänsyn till definitionen. Att det i det stora hela inte blev någon större skillnad mellan scenarion är förvånande eftersom det kan tyckas mer logiskt att försvara löftesbrott efter att ha begått en bättre gärning samt då det inte gick att påverka utfallet. Det kan vara så att deltagarna faktiskt av den anledningen har en mer objektiv syn på

moralen eftersom det inte skiljde sig åt, vilket gjorde att deras ställningstagande av den anledningen inte blev påverkad. De icke-signifikanta resultaten avseende priming i förhållande till definition skulle också kunna betyda att personer redan har en bestämd uppfattning baserad på minnen av löftesbrott i det förflutna, vilket av den anledningen istället skulle stödja att minnen har en påverkan på vår definition som istället skapar en förbestämd uppfattning av löften. Det stöds även av det finns positiva korrelationer mellan uppfattning av andras beteende av löften med sitt eget beteende, samt hur man definierar löften och hur man själv agerar, d.v.s. om en anser att löften bör hållas tenderar en att besvara att en själv håller löften. Dessa korrelationer tyder på att det kan finnas relativa tendenser i hur personer skapar sina definitioner.

Eftersom vi är beroende av våra minnen av eget beteende så var det relevant i förhållande till definition att utforska hur det egna beteendet hänger samman med definitionen. Korrelationen som föreligger mellan att själv hålla löften och att en överenskommelse att ses innebär att man avger ett löfte, skapar ett band mellan hur deltagare anser att man bör agera och hur de har agerat i det förflutna. Det skulle således stärka en hypotes om att definitionen är beroende av våra tidigare erfarenheter. Förhållandet råder även för de som anser att löften fungerar bindande, där det finns en starkare korrelation i det negativa scenariot till att ett löfte fungerar bindande att utföra det överrenskomna. Det faktum att det förelåg en korrelation i det egoistiska scenariot mellan att de anser att det är bindande att utföra något överrenskomet och om man bör hålla löften är förvånande då de var det scenario som fått signifikant resultat på P2. Vad det också innebär är att de som ansåg att det är försvarbart inte anser att det bindande. Det stärker i sin tur hypotesen om att det finns ett paradoxalt förhållande till löftesbegreppet, samtidigt som det även pekar på att deltagare i det egoistiska scenariot påverkades till ett mer relativt förhållningssätt för de som besvarade att det är försvarbart att bryta löften. Det går att konstatera av undersökningen att döma att det existerar en oklarhet över hur vi anser att vi borde förhålla oss till löften.

Då scenariot simulerade en handling från vilka deltagarna agerat kan det betyda att scenarion som involverar egoistiska handlingar producerar en mer relativistisk inställning till löften. Vilket implicit innebär att löftesbegreppet definieras, av vad som av ens eget beteende är acceptabelt. Det kan innebära att personer som handlar egoistiskt försvarar det istället för att kvarhålla en tveksamhet eller nyanserad inställning till löftesbrottet, som i fallen med de andra scenarierna där resultatet var mer varierat. Det är dock tveksamt att det finns en sådan påverkan då endast P2 blev påverkat av primingen.

Ansvar. Huruvida det finns en relativ inställning till löften är ett genomgående tema i undersökningen, där förväntningen var att det egoistiska scenariot skulle skapa en mer relativistisk respons än de andra scenarierna. Resultaten visar att det inte skilde sig mellan scenarion huruvida deltagarna antog en relativistisk inställning till ansvar. Däremot har korrelationen mellan definitionen och ansvar en antydning om att det finns en relativistisk inställning till hur löften används. Vad resultatet indikerar är att de som anser att man bör hålla löften anser att de har kontroll över sina handlingar, men även att de som inte ansåg att man bör hålla sina löften var mer benägna att svara att de ansåg att de var påverkade av slumpen. Att det i påstående P2, avseende definitionen, fanns en signifikant skillnad mellan scenarion kan även ge en antydning om att deltagarna i det egoistiska scenariot har en större tendens att avsäga sig ansvaret, även om det avser mer relativistiska aspekter.

Tidigare forskning visar att det finns en tendens till att engagera sig i omoraliskt beteende om de blev primade med relativistiska scenarion i motsats till absolutistiska (Rai & Holyoak, 2013), samt att bedöma brott mindre hårt beroende på om de blev primade med relativistisk synvinkel (Baker, 2005). Den förväntade responsen av primingen i studien var att det skulle bli liknande resultat, där personer som blev tilldelade ett egoistiskt scenario besvarade påståenden mer relativt avseende definition och ansvar. Det fanns ingen skillnad mellan scenarion avseende specifikt de påstående gällande ansvar, men närmare korrelationer visade att det fanns en signifikant negativ korrelation i det egoistiska scenariot mellan att anse att man bör hålla löften och att anse att ens handlingar påverkas av slumpmässiga faktorer. Det tyder på att det eventuellt finns en koppling mellan ansvar och löftesbrott och att denna blev starkare för deltagarna i det egoistiska scenariot. Det kan som konsekvens innebära en brist av att ansvara för löftesbrottet, då det fanns relativistiska tendenser i det egoistiska scenariot. Det kan vara påverkat av att det är egna felhandlingar som scenarion beskriver, vilket kan leda till ett behov av rättfärdigande beroende av scenario. Det innebär däremot inte att det finns en vilja hos personen att medvetet bryta löften och följt av det skylla på att den handlingen är en konsekvens av slumpmässiga faktorer i omgivningen, men den efterföljande reaktionen ter sig på ett sådant sätt.

Det verkar därför som korrelationen visar att individer i det egoistiska scenariot primade personer som visade en benägenhet att försvara löftesbrottet samtidigt var mer benägna att beskylla yttre faktorer som orsak, vilket går emot Jordan et al.'s (2011) undersökning där personer blev mer benägna att svara med ett moraliskt beteende efter det att de engagerat sig i det omoraliska beteendet. Om personer skulle blivit mer moraliska av att engagera sig i omoraliskt beteende borde snarare de som tilldelats det egoistiska scenariot i

större utsträckning besvarat att löften absolut borde hållas, och därmed utmärka sig åt motsatt håll än det resultat som hittades, i jämförelse med det neutrala eller altruistiska scenariot. Det verkar alltså inte stämma överens med att vi agerar för att motverka våra dåliga handlingar (Jordan et al., 2011). Det verkar däremot stämma i enlighet med Baker's (2005) studie att personer har en tendens att inte bedöma moraliska brott lika hårt efter en presentation av relativa förhållningssätt.

Det hade likaså varit rimligt att det i det neutrala scenariot, om inte mer så i samma utsträckning, fanns en signifikant korrelation mellan påståenden om ansvar och definition, därför att deltagarna blev primade med en upplevelse av att de faktiskt inte hade kontroll över scenariot som ledde fram till löftesbrottet. En möjlighet är att det finns en större tendens att försvara ett egoistiskt löftesbrott genom att skylla på yttre omständigheter, än om det gäller en situation där det var de yttre omständigheterna som låg bakom löftesbrottet. Det kan betyda att personer som anser att de inte har kontroll över vissa faktorer i sina liv skyller på omgivningen istället för att själv ansvara för att hålla sina löften, särskilt eftersom det tendenserna till relativism finns i det egoistiska scenariot, vilket tyder på att när folk begår negativa handlingar så skyller de det på yttre omständigheter.

När Baumeister et al. (2010) beskriver den medvetna processen utgår de ifrån att vi genom ett rationellt tänkande kan uppnå ett framtida beslut. Det förutsätter att vi har ett val att agera på ett sätt som inte förutsätter en yttre påverkan, men om det är så att priming av scenarion påverkar hur vi förhåller oss till löften är det frågan om vi fattar ett medvetet beslut angående hur vi bedömer löftesbrott och användandet av löftesbegreppet. Det skulle i sin tur kunna betyda att vi själva inte avgör begreppets innebörd, d.v.s. huruvida vi anser att det är "fel" att bryta ett löfte eller inte. Om vi påverkas av våra minnen i hur vi agerar utan att det utgår ifrån en medvetenhet om dess påverkan på oss, så är det betydelsefullt att ställa sig frågan om vi verkligen är ansvariga för de löften som vi ger.

Upplevelse samt påverkan av eget och andras förhållningssätt till löften

Förhållandet som finns mellan den uppfattning som deltagarna har av sig själva samt hur de uppfattar sin relation till sina medmänniskor var också viktig att undersöka. Det fanns en förmodan om att en korrelation skulle föreligga mellan uppfattning av eget beteende och hur deltagare valde att definiera löftesbegreppet. Det fanns också ett antagande att uppfattningen av eget beteende skulle korrelera med hur man ansåg att personer i ens närhet använder sig av löften. På liknande sätt har det en koppling till hur vi upplever vår omgivning och de minnen vi har av den.

Konsekvens. Relativism i hur individer förhåller sig till sin egen uppfattning och hur de ansåg att löftesbegreppet definieras är en del av hur vi påverkas av våra erfarenheter. En korrelation mellan det skulle stärka tanken om att våra upplevelser i sin tur påverkar hur vi definierar ett begrepp samt bekräfta att definitionen är subjektiv. Som väntat fanns det en korrelation mellan hur personer anser att man bör agera och hur de anser sig själva agera. Det tyder på att det finns en tendens till koherens mellan hur man anser att man bör agera och det egna förhållningssättet till löften. Deltagarnas bedömningar av sitt eget beteende och hur de anser att man bör agera i förhållande till löften sammanföll, vilket är en bra indikator på att de är konsekventa i bedömningen. I enlighet med minnesstudien av Klein et al. (2012) blir därför minnet av den föregående handlingen den övergripande faktor som spelar in i hur personen simulerar den framtida löfteshandlingen och förhållningssättet till löften. Minnen kan därför ha en roll för framtida löften, vilket behöver undersökas på ett mer subtilt sätt i framtiden. Det förstärker hypotesen avseende definition om att minnen har en påverkan på hur vi ser oss själva och hur vi anser att vi bör agera. Det är dock viktigt att fastslå att en bedömning inte nödvändigtvis hänger samman med hur personerna verkligen agerar, men att det kan vara betydande i förhållande till definition.

Förhållningssätt till andras löfteshållande. Uppfattningen av sitt eget beteende verkar även vara förankrad i hur deltagarna upplever att andra agerar. Om det finns ett samband mellan hur deltagare anser att andra använder sig av löften och hur de själva använder sig av löften så går det att dra en parallell till att erfarenhet och således minnen påverkar definitionen av löften. Resultatet av korrelationen visar att deltagarna uppfattar att deras eget förhållande till löften liknar det förhållande som personer i deras närhet har. På samma sätt följer att de personer som ansåg att andra håller sina löften också ansåg att de själva höll sina löften. Det kan vara en konsekvens av det faktum att om det föreligger en föreställning om att andra håller sina löften resulterar det i att man själv håller sina löften, vilket även står bakom det faktum att våra minnen har en påverkan på hur vi förhåller oss till löften.

I förhållande till relativism skulle det även innebära att personer antar en relativ inställning till löften som sammanfaller med hur deras relationer ser ut, som således skapar ett relativt löftesbegrepp. Det tyder på att det kan finnas en koppling till minnet här, d.v.s. att personerna tenderar att minnas vissa aspekter av löfteshandlingar vilket gör att bedömningen sammanfaller då minnesprocessen försöker skapa en sammanhängande bild. En alternativ förklaring är att personer väljer att omge sig med likasinnade som håller sina löften och exkluderar de som inte gör det; exempelvis för att personen anser det eftersträvansvärt i

relationer. Det skulle kunna innebära att personer kan ha en icke-relativ inställning som inte påverkas av yttre faktorer, men att denna varierar från person till person, vilket således förespråkar en absolutistisk inställning.

Svek. Eftersom en aspekt av våra erfarenheter av löften har att göra med om vi upplever att folk håller sina löften så var det viktigt att undersöka negativa upplevelser av löften, då det kan tänkas ha en betydande påverkan på hur folk förhåller sig till löften. Det inkluderar att se om det är så att individer som upplever att de har blivit svikna i det förflutna har en annan uppfattning av löften än de som inte upplever att de har blivit svikna. Det förväntades därför finnas en signifikant korrelation mellan att ha blivit sviken i det förflutna och huruvida man anser att man bör hålla löften, vilket inte hittades. Inte heller fanns det en signifikant korrelation mellan upplevelsen av att ha blivit sviken i det förflutna (P11) och huruvida man anser sig hålla sina egna löften. Minnen av svek verkar därför inte ha en särskild påverkan på definitionen av löfte. Det borde ha gett utslag om det är så att minnen av tidigare erfarenheter har en påverkan på vårt framtida beteende, specifikt avseende negativa upplevelser av löften.

En anledning till att det inte visade någon korrelation kan dock vara att personer reagerar olika på andras beteende med hänsyn till svek, där vissa kanske drivs åt ett mer relativistiskt förhållningssätt och andra till ett mer absolut. Det kan också vara så att deltagare har en ovilja att uppge att andra sviker dem alternativt förnekar detta. Om man ser till Tabell 1 verkar det däremot inte vara så att deltagare nödvändigtvis inte vill uppge att de blivit svikna, men det är troligt att denna siffra är lägre än den borde vara, då de flesta förmodligen blivit svikna någon gång i sitt liv. Det går även att se att standard avvikelserna är något högre i detta påstående. Det kan vara så att det inte gav effekt eftersom deltagarna presenterades för scenarion där de själva utgjorde den agerande parten vilket innebar att minnen avseende andras svek inte uppväcktes och att det därför inte reflekterades i svaren.

Kritik till undersökningen

En aspekt att ta under övervägande till varför det inte blev signifikanta resultat kan dock vara att de personerna inte vill bli påverkade av primen. Att endast ett påstående blev signifikant mellan scenarion, kan vara en konsekvens av att de som fick neutralt och positivt scenario som prime blev medvetna om att de förväntades bli påverkade av primen och därför inte ville ange att det kan vara försvarbart. Eventuellt även att personerna i det egoistiska scenariot blev påverkade åt motsatt håll därav. Även deltagare i det negativa scenariot kan ha antagit denna attityd då de besvarade påståenden. Det är dock osannolikt att

det skulle påverkat korrelationsaspekten avseende ansvar, varför det fortfarande är troligt att anta att personer i det negativa scenariot är mer benägna att anta en relativistisk attityd. Demand characteristic kan generellt ha haft en påverkan i undersökningen, då scenarion angående löften följdes direkt av påståenden. Det skulle däremot också kunna vara så att de svarar utifrån hur de egentligen tycker eftersom de inte borde vilja bli påverkade av primen. Det skulle således innebära en större benägenhet att inte bli påverkad av kontexten av löfteshandlingen, som scenarierna är menade att producera.

En anledning till att personerna i det negativa scenariot avger svaret att de anser att det är försvarbart att bryta löften kan vara att de går i försvarsställning för att inte få en dålig självbild. Det finns också en möjlighet att det negativa scenariot är ett scenario som personer kan relatera till och därför inte anser att det är fel eftersom de agerat så tidigare. De flesta personer har troligtvis erfarenhet av att ha agerat själviskt i liknande scenarion ur deras liv, vilket om så är fallet skulle stödja hypotesen av att vi intar ett relativistiskt förhållningsätt till löften. Det hade även varit informativt att fråga personerna om de anser att det var rätt beslut att bryta löftet, då det eventuellt kan vara så att deltagarna värderar att gå på en tillställning mer än att hjälpa en vän att flytta. Det skulle således inte betraktas som ett direkt omoraliskt handlande, trots att det utgår ifrån ett egoistiskt perspektiv.

En anledning till att det inte blev fler signifikanta resultat mellan scenarion kan ha varit på grund utav att effektstorleken var för liten för att det skulle ge utslag. Undersökningen hade därför premierats av att ha ett större sample. Det bör i framtiden göras större studier med fler deltagare för att undersöka primingens effekt på löftesbegreppet. Att föredra är eventuellt en omedvetet primad relativ inställning för att försöka eliminera att deltagarna blir för medvetna och svarar utifrån demand characteristic. Det skulle även kunna representeras av att använda lätta respektive svåra scenarion påverkar hur man definierar löften, d.v.s. där det inte är uppenbart vad som är "rätt" agerande. Det kan appliceras både på egoistiska scenarion samt altruistiska för att se om personer som blir utsatta för svåra scenarion är mer benägna att anse att det är "rätt" att bryta ett löfte beroende på moraliska eller omoraliska val. Det skulle i sådana fall ge en bättre indikation på om deltagare är mer benägna att anse att man bör eller inte bör bryta ett löfte och om de är mer benägna i att anta en relativistisk inställning gällande egoistiska scenarion. Vad som också borde undersökas närmare är hur personer skulle definiera begreppet löfte om de fick tillfälle att reflektera fritt runt begreppet.

Framtida forskning

Då det verkar finnas ett samband mellan erfarenheter och hur vi definierar begrepp, bör framtida forskning undersöka hur relativism och ansvar förhåller sig till löften som personer ger sig själva. En tendens att påverkas av erfarenheter i sin bedömning av löften och att det korrelerar med huruvida personer betraktar sig som ansvariga eller inte för löftesbrott kan därför påverka hur vi agerar i framtida situationer och implicera att personer betraktar sig som inkapabla att påverka sin tillvaro.

Då deltagarna i denna studie fick utgå från scenarion där de antog ett agerande perspektiv, hade det varit intressant att se om resultatet förändrades om de istället fick anta ett passivt perspektiv, där de blev agerade på genom ett löftesbrott. Det hade varit av relevans att dels utforska om resultatet hade blivit annorlunda, samt se om det hade fått en större eller mindre effekt.

Utöver att undersöka om definitionen av löften påverkas av upplevelsen av att ha blivit sviken i det förflutna, så kan det vara relevant att undersöka hur folks attityder till löften förhåller sig, d.v.s. eventuella känslor förknippade till löften. En sådan studie skulle kunna ta formen av en kvalitativ granskning i större utsträckning. Där skulle även faktorer gällande ansvar kunna inkluderas. Det skulle kunna utforskas genom att först beskriva olika typer av scenarion och sedan fråga individer om de anser att personen gjorde rätt/fel i att handla på givet sätt och motivera skälet bakom sin bedömning.

Över samtliga scenarion var ordningen på efterföljande påståenden densamma: definition, eget förhållningssätt, upplevelsen av andras förhållningssätt och inställning till ansvar. Ordningen kan eventuellt ha haft en påverkan på hur deltagarna besvarade påståenden. Det hade varit meningsfullt att i framtiden utforska om och hur ordningen på samtliga kategorier av påståenden påverkar svaren, eftersom när de först besvarar om det är rätt eller fel att bryta ett löfte kan det ha en påverkan på hur de senare evaluerar sitt eget beteende. Ett alternativ hade kunnat vara att hälften av enkäter utformades så att deltagare först presenterades med påståenden avseende personlighet och därefter påståenden som rör definition, och hälften i motsatt ordning. För att komplettera scenarion hade enkäterna även kunnat inkludera ett icke-scenarion, i form av ett blankt ark, för att se om deltagarna hade besvarat påståenden annorlunda utan att bli primade med ett scenarion.

Vad som eventuellt hade stärkt dessa resultat är mer elaborerade scenarion, då det kan vara lättare att relatera till dessa än mer generella beskrivningar och genom det stärka engagemanget, och således responsen. De påståenden som används kan även bli mer elaborerade så att formuleringar ger intryck av både positivt och negativt innehåll, t.ex. 'Det

är fel att bryta ett löfte, trots att det finns goda skäl till det'. En annan aspekt som är värd att undersöka är hur personer svarar i påståenden angående om det är rätt eller fel att bryta ett löfte där konsekvenser inkluderas, samt vad löften har för funktion, t.ex. 'Det är fel att bryta ett löfte om det resulterar i att andra kommer till skada', 'Det är rätt att bryta ett löfte om det resulterar i att fler människor gynnas av det.', 'Det är rätt att bryta ett löfte av egoistiska skäl om man anser att det har ett större värde än att hålla löftet' eller 'Att hålla ett löfte fyller en funktion av att skydda vår sociala tillvaro'. Det hade eventuellt tydligare kunnat påvisa hur personer förhåller sig till löften med avseende på att anta ett relativistiskt perspektiv.

För att granska ytterligare en aspekt av relativismens effekt på ansvar hade det varit relevant att undersöka hur belöning förhåller sig till löftesbrott. Till exempel gällande individer som är mer benägna att fatta kortsiktiga beslut som skulle kunna tänkas leda till en benägenhet att bryta löften p.g.a. att de i stunden anser att det är mer belönande. Det hade varit intressant att se hur en sådan beslutsprocess förhåller sig till huruvida personer anammar en relativistisk syn på löften. Det finns även skäl till att undersöka vilken effekt kortsiktiga eller långsiktiga belöningsaspekter har på om personer anser sig vara påverkade av slumpmässiga aspekter i tillvaron. Det går således att föreställa sig att ett oplanerat förhållningssätt till beslutsfattande leder till löftesbrott, snarare än genomtänkta rationella beslut. Om ens minnen producerar tankar kring gynnsamma resultat av löftesbrott är det också en konsekvens som påverkar framtida beslut och definitioner av löften. Om personer har tidigare erfarenhet och associationer till att det är fördelaktigt att vara självisk så finns det en möjlighet att det skapar en tendens att underhålla ett sådant beteende, om det i det förflutna har varit gynnsamt för individen. Belöning är även relevant i förhållande till de egna löften som man ger sig själv och huruvida man ansvarar för sina löften.

Slutsats

Studien har inte kunnat visa att vi blir mer relativa av att bli primade med egoistiska handlingar. Inga tydliga resultat avseende om ansvar påverkas av vilka handlingar som vi utför har heller påvisats, även om det finns en tendens till ett mer omoraliskt beteende i det egoistiska scenariot. Löftesbegreppet visar på ett paradoxalt förhållande genom att generera olika svar över påståenden, där vi både anser det vara acceptabelt att bryta löften samtidigt som vi anser att löften bör hållas. Det faktum att altruistiska och neutrala scenarion inte skilde sig från egoistiska, samt att det egoistiska scenariot blev något mer påverkade till att försvara löftesbrott, behöver undersökas ytterligare i framtiden för att se om det finns en konsekvens av att använda ett mer relativistiskt tänkande gällande löften efter att ha handlat egoistiskt.

Det är värt att ifrågasätta om löftet har den funktion vi förmodar att det har när vi använder oss av undantagsfall implicit som gör att vi avviker från hur vi anser att vi borde använda oss av löftesdefinitionen.

Studien har visat att personer som inte anser att det är fel att bryta löften har en tendens att anse att deras handlingar utgörs av slumpen, vilket bidrar till ett omoraliskt relativistiskt förhållningssätt till löfteshandlingar. Om vi låter handlingar definiera hur löften appliceras så får vi i förlängningen en mer relativistisk syn på löftesmoral, vilket korrelationer av eget och andras beteende förstärker. När vi reflekterar över hur vi agerat i det förflutna (föregående minnen), och hur vi bör agera (framtida minnen/löften), så är det troligt att vi blir mer och mer vana att förknippa våra föregående minnen med hur vi i framtiden bör agera. Definitionen präglas därför i slutändan av minnen i löftesdefinitionen av vad som personen anser är acceptabelt beteende.

Referenser

- Baker, W.E. (2005). *America's crisis of values: Reality and perception*. Princeton University Press.
- Baumeister, R. F., Mele, A. R., & Vohs, K. D. (2010). *Free will and consciousness: How might they work?* Oxford Scholarship Online, 2010.
DOI:10.1093/acprof:oso/9780195389760.001.0001.
- Collins, A.M., & Loftus, E. F. (1975). A spreading activation theory of semantic processing. *Psychological Review*, 82, 407-428.
- Cumming, G. (2012). *Understanding the new statistics: Effect sizes, confidence intervals, and meta-analysis*. Routledge, 2012.
- Gibbs, R. W., & Delaney, S. M. (1987). Pragmatic factors in making and understanding promises. *Discourse Processes*, 10, 107-26.
- Goodwin, G. P., & Darley, J. M. (2008). The psychology of meta-ethics: Exploring objectivism. *Cognition*, 106, 1339-1336.
- Hume, D. (1739). *A treatise of human nature*. Lund: Filosofiska biblioteket.
- Jordan, J., Mullen, E., & Murnighan, J. K. (2011). Striving for the moral self: The effects of recalling past moral actions on future moral behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37, 701–713. DOI: 10.1177/0146167211400208.
- Klein, S. B., Robertson, T. E., & Delton, A. W. (2010). Facing the future: memory as an evolved system for planning future acts. *Memory & Cognition*, 38, 13–22.
doi:10.3758/MC.38.1.13.
- Klein, S. B., Robertson, T. E., Delton, A. W., & Lax, M. L. (2012). Familiarity and personal experience as mediators of recall when planning for future contingencies. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory and Cognition*, 38, 240–245.
- Maas, F. K., & Abbeduto, L. (2001). Children's judgements about intentionally and unintentionally broken promises. *Journal of Child Language*, 28, 517 – 529. DOI: 10.1017/S0305000901004743.
- Rai, T. S., & Holyoak, K. J. (2013). Exposure to moral relativism compromises moral behavior. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49, 995–1001.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.jesp.2013.06.008>.
- Roediger, H. L., III, & McDermott, K. B. (2000). Tricks of memory. *Current Directions in Psychological Science*, 9, 123-127.

- Ross, L., & Nisbett, R. E. (1991). *The person and the situation: Perspectives of social psychology*. New York: Brunner-Routledge.
- Van Tongeren, R., Welch, R. D., Davis, D. E., Green, J. D., & Worthington Jr, E.L. (2012). Priming virtue: Forgiveness and justice elicit divergent moral judgments among religious individuals. *The Journal of Positive Psychology: Dedicated to furthering research and promoting good practice*, 7, 405-415.
DOI:10.1080/17439760.2012.707228.
- Young, L., & Durwin, A. J. (2012). Moral realism as moral motivation: The impact of meta-ethics on everyday decision-making. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49, 302-306.